

آموزش صلح

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۱/۱

تاریخ پذیرش و انتشار: ۱۳۹۷/۱۱/۶

زهرا بازرگان^۱

آموزش صلح در مقام فرایند کسب ارزش‌ها، دانش، ارتقا نگرش‌ها، مهارت‌ها و رفتارهایی برای زیست هماهنگ با خویشتن و با دیگران معرفی شده است. "بانکی‌مون"^۲ دبیر کل سازمان ملل متحد، برای توجه دادن جامعه جهانی به آموزش صلح به عنوان یک اولویت، روز جهانی صلح (۲۰۱۳) را روز آموزش صلح اعلام کرده و روی این آموزش همچون حق فردی و وسیله‌ای برای ایجاد فرهنگ صلح تاکید می‌کند (Peace Education, Wikipedia).

آموزش صلح دربرگیرنده مفاهیم کلیدی آموزش و صلح است، اما درحالی که آموزش را می‌توان به منزله‌ی فرایندی نظام‌دار برای سازمان دادن انتقال دانش، مهارت و ارزش‌های مورد توافق جامعه محسوب کرد؛ توصیف دقیق و مورد توافق جامعه جهانی برای مفهوم صلح وجود ندارد. بسیاری از نویسندگان با تفاوت قائل شدن بین صلح منفی و صلح مثبت، صلح منفی را شامل نبود جنگ یا درگیری‌های گسترده در جامعه معرفی می‌کنند، حال آنکه زمانی می‌توان از برقراری صلح مثبت سخن به میان آورد که جامعه، عاری از خشونت‌های ساختاری، تبعیض و بی‌عدالتی‌های اجتماعی باشد. به این ترتیب، وجود سیاست‌های خودکامه و اعمال خشونت‌های مستقیم یا غیرمستقیم (تبعیض، تحمیل شرایط ناعادلانه کار، فساد و ...) که زندگی در جامعه را برای انسان‌ها دشوار می‌سازد، مهمترین تهدید برای صلح محسوب می‌شود (Page, J, S, 2010).

ارزش‌های صلح را در صورتی می‌توان به رفتار عینی در زندگی روزمره در خانه، مدرسه و گروه‌های اجتماعی و درمیان جامعه تبدیل کرد که در مدرسه، در محیطی غنی و صلح‌آمیز با مشارکت و همکاری همه عوامل ذینفع ارائه شود. تجربه‌های متعدد آموزشی نشان داده است که بسیاری از ارزش‌های صلح اکتسابی است و این ارزش‌ها و الگوهای عینی مشارکت را می‌توان بازتولید کرد (Grant, D, 2008).

آموزش صلح را می‌توان در حکم موضوعی بین رشته‌ای، برنامه‌ریزی شده یا غیررسمی درباره صلح و برای برقراری صلح معرفی کرد. هدف از این آموزش، کمک به دانش‌آموزان در کسب مهارت‌های حل تعارض، بدون اعمال خشونت و تقویت این مهارت‌ها برای ارائه رفتارهای مسئولانه در جامعه است. آموزش صلح رویکردی پیشگیرانه است و به منظور تربیت و ارتقا افراد و جامعه براساس باورهای عدم خشونت، تسامح، برابری، احترام به تفاوت‌ها و دستیابی به جامعه‌ای عادلانه به کار گرفته می‌شود.

مفهوم صلح و تحول آن در جامعه معاصر

با این که ضرورت و اهمیت دستیابی به صلح و آرامش از دیرباز از مهمترین خواسته‌ها و انتظارات جوامع بشری بوده است، تغییر و تحول مفهوم صلح و تلاش‌های گسترده سازمان‌های بین‌المللی، ملی و مدنی در

^۱. دانشیاز دانشگاه تهران

^۲ - Ban Ki Moon, UN Secretary General

جلب همکاری کشورها برای دستیابی به صلح را می‌توان از نتایج دو جنگ بزرگ جهانی اول (۱۹۱۸-۱۹۱۴) و دوم (۱۹۴۵-۱۹۳۹) به سبب از دست رفتن زندگی میلیون‌ها انسان و تباہ شدن سرمایه‌های عظیم مادی و معنوی محسوب کرد.

کمک به ارتقا صلح در جهان از طریق ترویج ارزشهای مربوط به صلح، مدارا و احترام به حقوق بشر همواره در کانون توجه سازمان ملل قرار داشته است. در اساسنامه سازمان ملل (UN charter ۱۹۴۵) هدف از تاسیس این سازمان، پیشگیری از جنگ در آینده اعلام گشته است.

یونسکو در سال ۱۹۴۵، با هدف دستیابی به صلح جهانی و بهزیستی مشترک بشریت تاسیس شد. این سازمان علمی و فرهنگی همواره به نقش مهم آموزش در ایجاد صلح و گنجاندن مفاهیم مربوط به صلح در برنامه‌های آموزشی تاکید داشته است.

به دنبال پایان یافتن جنگ جهانی، تلاش‌های صلح طلبانه سازمان‌های بین‌المللی، دولتی و مدنی، به موازات برپایی جنبش صلح درمقابل با جنگ سرد و تقسیم جهان به دو بلوک شرق و غرب، حرکتی برای متوقف کردن تهدیدهای جنگ هسته‌ای و توقف مسابقات تسلیحاتی و خلع سلاح محسوب می‌گردد و وقایع سیاسی اجتماعی پس از این دوره، ترس از تروریسم، افزایش فاصله بین کشورهای پیشرفته و درحال رشد، چالش‌های جدیدی را برای شناخت عمیقتر مفهوم صلح و تقویت اصول زیربنایی مسئولیت و امنیت ایجاد کرد (Harris, L, M, ۲۰۱۰).

می‌توان به برخی از وقایع مهم و سیر تحول آموزش صلح از طریق بررسی گروهی از مهمترین اسناد بین‌المللی در زمینه صلح به شرح زیر توجه کرد:

۱. اعلامیه حقوق بشر - مصوب سازمان ملل متحد (۱۹۴۸)
۲. اعلامیه جهانی حقوق کودک - مصوب سازمان ملل متحد (۱۹۵۹)
۳. بیانیه یونسکو برعلیه تبعیض در آموزش (۱۹۶۰)
۴. اجرای بیانیه مقابله با تبعیض در آموزش (۱۹۶۲)
۵. توصیه نامه یونسکو برای تفاهم بین‌المللی، همکاری و صلح (۱۹۷۴)
۶. توصیه نامه یونسکو (۱۹۷۵) آموزش برای تفاهم بین‌المللی، همکاری، صلح و آموزش مبتنی بر حقوق بشر و آزادی‌های اساسی
۷. اعلامیه مصوب کنفرانس وین در زمینه حقوق بشر (۱۹۸۹)
۸. برنامه عمل یونسکو در زمینه آموزش صلح به عنوان بخش جدایی ناپذیر حقوق بشر (۱۹۹۳)
۹. چارچوب عمل آموزش صلح، حقوق بشر و دموکراسی (۱۹۹۵)
۱۰. برنامه عمل پکن^۱: آموزش ابزار اصلی دستیابی به اهداف برابری، توسعه و صلح (۱۹۹۵)
۱۱. اعلامیه سازمان جهانی فرهنگ صلح و اعلامیه یونسکو برای فرهنگ صلح و عدم خشونت (۲۰۰۰)

۱۲. برنامه جهانی آموزش برای همه (EPA) (۲۰۰۰)
۱۳. اعلام دهه جهانی فرهنگ صلح و عدم خشونت برای کودکان دنیا (۲۰۱۰-۲۰۰۱)
۱۴. سند آموزش کیفی سازمان ملل متحد: زیبایی مطلوب برای کودکان دنیا (۲۰۰۲)
۱۵. اعلامیه چهل و چهارمین اجلاس کنفرانس بین‌المللی آموزش (۱۹۹۴)
۱۶. اعلامیه یاموسوکورا در مورد صلح در ذهن انسانها (۱۹۸۹)
۱۷. سمپوزیوم جهانی فرهنگ صلح- سنول، کره (۲۰۰۶)
۱۸. قطعنامه اتحادیه بین‌المللی معلمان IEA اتحاد برای عدالت اجتماعی وسیعتر (۲۰۰۷)
۱۹. اعلامیه اتحادیه بین‌المللی معلمان: مدارس حریم‌های مقدس و امن (۲۰۰۹)
۲۰. کنفرانس بین‌المللی معلمان در زمینه آموزش صلح: جنبش به سوی برابری (۲۰۱۱)
۲۱. اعلام روز صلح سازمان ملل متحد: آموزش برای صلح IDP (۲۰۱۳)
۲۲. کنفرانس بین‌المللی آموزش صلح پورتوریکو: امکان دستیابی به جهانی بدون خشونت (۲۰۱۳)

سازمان ملل و آموزش صلح

سازمان ملل متحد در مقام ارگان جهانی معتبر و محل مطرح کردن مهمترین مسائل جهانی شامل صلح و امنیت؛ وظیفه رهبری، ترغیب و ملزم ساختن دولتها را برای پاسخ‌گویی به انتظارات جوامع در زمینه ارتقا صلح به عهده دارد. سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل (یونسکو)، دهه جهانی فرهنگ صلح را رهبری و هدایت می‌کند.

ارتقا صلح از طریق آموزش همواره در کانون رسالت یونسکو قرار داشته است. قانون اساسی ۱۹۴۵ تصریح می‌کند که یونسکو از طریق برقراری روابط آموزشی علمی و فرهنگی بین مردم دنیا به رشد و گسترش صلح در جهان و بهزیستی مشترک بشریت کمک می‌کند. هدف از همیاری و برنامه‌های آموزشی یونسکو توسعه نظام‌های آموزشی جامعی است که ارزش‌های مربوط به حقوق بشر، درک بین فرهنگی و تسامح را افزایش دهد. آموزش برای صلح و عدم خشونت، به تقویت دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتارهایی می‌پردازد که تجلی بخش و الهام‌دهنده ارزش‌های فوق باشد. فرهنگ صلح از نظر یونسکو مجموعه‌ای از ارزش‌ها، نگرش‌ها، قواعد رفتاری و سبک‌های زندگی است که مبتنی بر احترام گذاشتن به حقوق انسانها، نفی هرگونه خشونت و تبعیض، احترام به تنوع و تفاوت‌ها، حمایت از محیط زیست و ارائه رفتارهایی مبتنی بر تفاهم، درک متقابل، مدارا و گفتگو است.

یونسکو از طریق آموزش علوم و فرهنگ تلاش می‌کند تا مفهوم صلح را در ذهن انسانها استحکام بخشد و این به معنی پاک کردن نگرش‌های شکل داده شده توسط مجموعه فرایندهای آموزشی (در خانه، مدرسه و جامعه) و در فعالیتهای روزمره زندگی و اتخاذ نگرشی جامع و مداراگراست که با شناخت و پذیرش تفاوت‌های فردی، قدرشناسی و احترام به دیگران را پاس بدارد (Mayor, F, ۱۹۹۴).

هدف‌های یادگیری آموزش صلح از نظر یونسکو شامل شناخت نشانه‌های خشونت و تقویت توانمندی‌ها برای پاسخگویی موثر به آن و کسب دانش و آگاهی لازم برای استفاده از راه‌هایی به جز خشونت است. فعالیت‌ها، برنامه‌ها و مشارکت یونسکو در آموزش صلح و اقدامات ضدخشونت، با رویکرد کل نگرانه درجهت ارتقا، احترام و کسب مهارت‌های لازم برای ایجاد فرهنگ صلح انجام می‌گیرد.^۱

رویکرد یونسکو به آموزش صلح چند بعدی است. به این صورت که آموزش را با مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی که به ریشه مشکلات مربوط به خشونت می‌پردازد، درهم می‌آمیزد. این آموزش موضوعات مربوط به امنیت بشر تا توسعه پایدار را در چهار بُعد زیر دربر می‌گیرد:

بعد اول - همکاری با کشورهای عضو در سطح بین‌المللی منطقه‌ای و ملی

کارهای یونسکو در این زمینه شامل هدایت سیاست‌های آموزشی کشورها درجهت ارزش‌های صلح، احترام برای حقوق بشر، آموزش معلم‌ها و سیاستگذاران و بهبود برنامه‌های درسی است.

بعد دوم - شبکه سازی، تبلیغ و تحقیق

در این زمینه می‌توان به تاسیس مدارس مرتبط با یونسکو^۲، پروژه گفتگوی بین فرهنگی، ایجاد کرسی‌های یونسکو، تاسیس انستیتوی برنامه‌ریزی آموزشی (IIEP)^۳ و برقراری شبکه بین سازمانی برای آموزش (INEE)^۴ به هنگام بحران اشاره داشت.

بعد سوم - سیاست‌گذاری و تبادل اطلاعات

فعالیت‌ها در این زمینه درجهت بهبود برنامه‌های درسی با متعهد کردن دولت‌ها برای گنجاندن اصول و ارزش‌های حقوق بشر در برنامه درسی مدارس است. در این زمینه می‌توان از برنامه جهانی برای آموزش حقوق بشر و برنامه عملی آن شامل ارائه پیشنهادات کاربردی به منظور فوق نام برد. برگزاری اجلاس‌های جهانی در مورد گفتگوی بین فرهنگی و همچنین همکاری با سازمان اروپایی نظارت کننده بر خشونت در مدرسه^۵ (برای پیشگیری و مقابله با هرگونه خشونت در محیط‌های آموزشی، از سایر فعالیت‌های یونسکو است).

بعد چهارم - تجدیدنظر در کتب درسی، مواد آموزشی و توسعه برنامه درسی

فعالیت‌های یونسکو در این بخش شامل کمک به تهیه کتب درسی و ارتقا برنامه‌هایی درجهت ایجاد و تقویت فرهنگ صلح، حقوق بشر و مدارا در برنامه‌های درسی است. یونسکو با همکاری UNHCR، یونیسف و سازمان‌های غیردولتی در کشورهایی که گرفتار بحران و درگیری‌های مسلحانه‌اند مانند پاکستان، سودان، سومالی، اریتره، سیرالئون و لیبیا، کتاب‌های درسی موجود را مورد بررسی قرار داده با انتشار ۱۶ جلد کتاب

^۱ - (۲۰۰۸) Unesco's Work on Education for Peace and Non-Violence

^۲ - Unesco's Associated Schools

^۳ - International Institute for Educational Planning

^۴ - The Inter-Agency Network for Education in Emergencies

^۵ - International Observatory on Violence in School

و منابع آموزشی در زمینه ارتقا صلح، مسئولان و معلمان را برای تدریس مهارت‌های ضروری به دانش‌آموزان برای زندگی سازنده و غیرخشونت‌آمیز یاری می‌دهد. راه‌اندازی شبکه Roots^۱ توسط بخش آموزشی یونسکو به منظور تبادل اطلاعات و منابع مربوط به کتب درسی در اروپا و در کشورهای عرب زبان، ابزار مفیدی در دسترس محققان، مولفان و معلمان برای تهیه کتب و سایر منابع درسی در زمینه‌های مورد اشاره است.

اهمیت آموزش صلح در مدرسه

آموزش صلح که با توجه به سنت‌های تعلیم و تربیت، تئوری‌های آموزشی و انتظارات جامعه جهانی در زمینه رشد و ارتقا انسان‌ها شکل گرفته است، آموزشی پویا، بین‌رشته‌ای با محتوایی چند فرهنگی است. این نوع آموزش حاصل افکار و تلاش‌های مربیان پیشرو تعلیم و تربیت مانند جان دیویی، پائولوفریره، جان گالتونک و سایر مربیان بنامی است که براساس اصول و تجاربی شکل گرفته و در طول زمان تحول یافته است. هدف از این آموزش، ارتقا دانش، نگرش و مهارت‌های اساسی به دانش‌آموزان برای بهبود محیط زندگی خود و در جهت ایجاد و حفظ فرهنگ صلح در جامعه است. از طرفی، برخورداری از محیط صلح‌آمیز و دور از خشونت در مدرسه و یادگیری مهارت‌هایی که شرایط تحصیلی و زندگی فرد را بهبود بخشد حق مسلم هر دانش‌آموز محسوب می‌گردد.

شاخص‌های آموزش صلح از نظر موسسه "آموزش برای تفاهم بین‌المللی آسیا و اقیانوسیه"^۲ (APCEIU) شامل موارد هشتگانه زیر است:

- احترام گذاشتن به خود و دیگران
- نفی خشونت
- یادگیری زندگی جمعی
- ابراز همدردی و کمک به کسانی که در شرایط دشوار قرار دارند
- برخورداری از هنر گوش دادن و درک دیگران
- حفاظت از محیط زیست
- برابری
- وحدت

آموزش صلح در مدرسه در حکم رویکردی برای تبدیل ارزش‌های مورد توافق به رفتارهای عینی در زندگی روزمره، در خانه و مدرسه، در گروه‌های اجتماعی و در میان دولتهاست. ارایه این نوع آموزش در مدرسه از آن جهت اهمیت دارد که حل تضادهای بین جامعه و طبیعت و رفع بحران‌های اجتماعی در آینده بر دوش

^۱ - Inter-Regional observatory on text books

^۲ - موسسه‌ای وابسته به یونسکو که در زمینه نحوه آموزش صلح در مقاطع مختلف تحصیلی، چگونگی تشخیص ریشه‌های عمیق اختلافات و تضادها، انجام تحقیقات و انتشار کتب و نشریات کمک آموزشی فعالیت می‌کند.

نسل جوان است. از آن گذشته، دوره کودکی از اثرگذارترین دوره‌های زندگی و بهترین زمان برای یادگیری نقش اجتماعی، تعامل شخصیت، تربیت و زندگی جمعی و مسئولیت پذیری است.

آموزش صلح و برنامه درسی

کنفرانس کارشناسان بین منطقه‌ای (یونسکو-آیسسکو در پاریس، ۲۰۰۷) تحت عنوان تفکر درباره صلح و برقراری آن بوسیله‌ی طراحی خلاقانه کتب درسی با ارائه رهنمونی برای ارتقا صلح و تعامل بین فرهنگی نکات کلیدی چندی را برای دستیابی به صلح توصیه می‌کند. تولید، توسعه و توزیع مواد آموزشی معتبر در زمینه آموزش بین فرهنگی (کتب درسی، راهنمای معلم، کتاب کار دانش‌آموز) با همکاری شرکای آموزش رسمی و غیررسمی، ایجاد پیوند نزدیک بین برنامه درسی و کتب درسی، توجه به ابعاد مختلف شخصیت دانش‌آموزان و در همان حال کمک به آنان برای درک و ارتقا ارزش‌ها، دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتارها به صورت هاهنگ از توصیه‌های عمده اجلاس است.

بر اساس توصیه کارشناسان، محتوای آموزش باید به نحوی تنظیم شود که به دانش‌آموزان کمک کند به ضرورت و اهمیت فرهنگ صلح و ارزش‌های مرتبط با آن پی ببرند و از حقوق اساسی، وظایف و تکالیف خود در زمینه برقراری فرهنگ صلح در خانواده، کلاس و جامعه آگاه شوند.

این محتوا بسته به شرایط و امکانات هر محل می‌تواند متفاوت باشد. آنچه مهم است این است که آموزش در محیطی پذیرا و حمایت کننده ارائه شود و از روشهای متنوع و مشارکت جویانه و غیر رقابت آمیز و با استفاده از امکانات تکنولوژی و وسایل کمک آموزشی استفاده شود.

در زمینه نگرش دانش‌آموزان، انتظار می‌رود که آموزش صلح بتواند عشق به صلح و نفرت از جنگ را در دانش‌آموز رشد داده، احترام به تنوع و تفاوت‌ها و دوری از تعصب و تنگ نظری را پروراند.

نکته مهم دیگر در آموزش صلح، کمک به دانش‌آموزان در کسب مهارت‌ها و توانمندی‌هایی است که بر اساس آنها بتوانند فرهنگ صلح را در خانه، مدرسه و جامعه تشخیص دهند، بتوانند با دیگران در هماهنگی و انسجام زندگی کنند، ابراز همدردی و یاری رساندن به دیگران را یاد بگیرند و مهارت‌های ارتباطی و روش‌های حل تعارض در جهت ایجاد فرهنگ صلح را بیاموزند و تمرین کنند.

آموزش صلح را می‌توان به صورت موضوعی مستقل در برنامه درسی یا به همراه موضوع‌های درسی دیگر با جنبه‌های اخلاقی و اجتماعی مانند تاریخ، جغرافیا، زبان خارجه، زیست شناسی یا هنر ارایه کرد. از روشهای دیگر آموزش صلح، ارائه آن در فوق برنامه با برگزاری جشنها، فعالیتهای نمایشی و تئاتر، انجام مسابقات، سرود و همایش است.

تعیین پروژه‌ها و انجام کارهای پژوهشی و عملی برای دانش‌آموزان و اجرای برنامه در زمینه گسترش فرهنگ صلح از جمله روش‌هایی است که در برخی از کشورها به کار می‌رود.

معلم‌ها و آموزش صلح

یکی از تعهدهای عمده وزرای آموزش و پرورش شرکت کننده در چهل و چهارمین اجلاس تعلیم و تربیت در ژنو (ماده ۲۰۲) انجام اقدام‌ها و ترتیب‌های لازم در مدارس کشور خود در جهت گسترش آموزش برای تفاهم

بین‌المللی بود. در اجلاس فوق نمایندگان کشورهای عضو یونسکو متعهد شدند تا مدارس را به صورت مکان‌های مناسب و ممتازی برای تمرین تسامح، احترام به حقوق بشر، ارج نهادن به تنوع و غنی کردن هویت‌های فرهنگی در آورند. ماده ۲۰۵ اعلامیه فوق دولتها را متعهد می‌سازد تا اقدام‌های ویژه‌ای برای بزرگداشت مقام و موقعیت معلم‌ها و مربیان در آموزش رسمی و غیررسمی انجام دهند و برای آموزش اولیه، ضمن خدمت و بازآموزی پرسنل آموزش و پرورش، برنامه‌ریزان و مدیران آموزشی اولویت قائل گردند و آنان را در زمینه اخلاق حرفه‌ای، آموزش معنوی و اخلاقی، تنوع فرهنگی و هنجارهای مورد توافق ملی و بین‌المللی منجمله حقوق بشر و آزادی‌های اساسی آموزش دهند.

چالش‌های آموزش صلح

به رغم پیشرفتهای انجام شده در زمینه توجه به موضوع صلح و ادغام آن در برنامه‌های درسی در برخی از کشورها، آموزش صلح هنوز در بسیاری دیگر از نقاط جهان با موانع بسیاری روبرو است. وجود افکار کلیشه‌ای در جوامع، روایت‌های جمعی متعارض، تجربه‌های تلخ و سوابق طولانی تحقیر شدن و قربانی بودن برخی از ملت‌ها یا گروه‌های قومی، وجود نفرت‌های نژادی و مذهبی، تحقق اهداف صلح را دشوار می‌سازد. این موانع، مروجین آموزش صلح را به توسعه پژوهش‌ها و انجام اقدام‌های مختلف برای گسترش برنامه‌های صلح به گروه‌های وسیع جامعه در جهت تضمین، تداوم و پایداری این نوع فعالیت‌ها و تهیه برنامه‌هایی برای فرهنگ‌های متفاوت تشویق می‌کند.

از چالش‌های دیگر، جستجوی راه‌هایی برای ایجاد پیوند بین تئوری‌ها، اصول و ارزش‌های آموزش صلح و کاربرد آن در عمل است. هریس (۲۰۰۷) برخی از چالش‌های مروجین صلح از نظر پژوهشگران را به شرح زیر معرفی می‌کند:

- جستجوی راه‌هایی برای جایگزین کردن فرهنگ نظامی با فرهنگ عدم خشونت
- قانع کردن سیاست‌گذاران در تخصیص منابع و امکانات ضروری برای حمایت از آموزش صلح
- انجام پژوهش‌هایی برای نشان دادن ارزش و اهمیت آموزش کودکان در جهت رفتارهای صلح طلبانه
- تهیه و به کارگیری راهبردهای برقراری صلح و دوستی در مدارس
- موفقیت برنامه‌های آموزش صلح و توسعه‌ی آن در گرو حساس کردن سیاست‌گذاران، هیئت‌های امنای مدارس، مدیران، معلمان و شهروندان به ضرورت این آموزش و سپس تشویق آنان در تخصیص منابع و تعیین استراتژی‌های پیشگیری از خشونت برای کمک به دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی، در شناخت رفتارهای زورگویانه در خانه، مدرسه و جامعه، در ابراز همدردی با دیگران، پرهیز از اسلحه، جرم و مواد مخدر و حساس کردن آنها در موارد فوق است.
- در خاتمه نقش مهم رسانه‌ها در تحول و ارتقا، اصول عدم خشونت و ترویج صلح نباید مورد غفلت قرار گیرد. رسانه‌ها به همراه گروه‌های اجتماعی می‌توانند با کمک به افزایش آگاهی مردم در مورد مسائل عمده مورد مناقشه، جریان بحث و گفتگو را تسریع کنند و در کاهش یا رفع تعارض‌ها و جستجوی راه‌حل‌های پایدار و صلح‌آمیز مشارکت داشته باشند.

دکتر زهرا بازرگان

منابع

۱. APCEIU(۲۰۰۶). International Symposium on a Culture of Peace, Seoul, National University, Korea.
۲. Bureau International d'Éducation(۱۹۹۶). Déclaration de la quarante quatrième Session de la Conférence Internationale de l'Éducation, Geneva, ۲۰.
۳. Bureau International d'Éducation, Genève, Information et Innovation en Éducation(۱۹۹۴), Genève.
۴. Gole(۲۰۱۳) Encyclopedia of Education: Peace Education
۵. Grant, P.J(۱۹۹۴). Compréhension Mutuelle et la Tolérance, Information et Innovation en Éducation, No.۸۱, Bureau International D'education, Geneve
۶. Harris, L.M (۲۰۰۱). Challenge for Peace Education at the Beginning of the Twenty First Century. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Seattle, WA, April, ۱۰-۱۴, ۲۰۰۱
۷. IIEP, International Conference on Peace Education San Juan, Puerto Rico(۲۰۱۳). A Possible World Free of Violence
۸. Mayor,F(۱۹۹۴). L'éducation Pour la Compréhension International Information et Innoration, eu Éducation, No ۸۱, BIE, Genève
۹. Page,J,S(۲۰۱۰). The United Nation and Peace Education, Souyhern Cross University, Australia
۱۰. Peace Education Curricula (۲۰۱۳) Canadian Center for Teaching Peace, www.Peace education Curricula.html
۱۱. The UN and Culture of Peace Banner(۲۰۰۹)
۱۲. The UN International Decade for the Culture of Peace
۱۳. UNESCO(۱۹۹۶), Recommendation Concerning Education for International Understanding, Cooperation and Peace & Education Relating to Human rights & Fundamental Freedom, Paris(۱۹۹۶)
۱۴. UNESCO(۲۰۰۸) UNESCO's Work on Education for Peace and non-Violence, Building Peace through Education, Unesco, paris

١٥. UNESCO, ISESCO(٢٠٠٧). Thinking & Building Peace Through Innovative Textbook Design, Paris.June, ٢٠٠٧.
١٦. Wikipedia, Peace Education, http://en.wikipedia.org/wiki/peace_education
١٧. www.UNAC.org/peacacp/decade/background.htm
١٨. www.Unac.org/peacecp/decade/background.html.background
١٩. Yamoussoukro, Declaration on Peace in the Minds of Men(٢٠٠٠)

